

Yttrande över betänkandet Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens (SOU 2025:63)

S2025/01126

Sammanfattning

Universitets- och högskolerådet (UHR) berörs av betänkandet som samordnande myndighet för yrkeskvalifikationsdirektivet 2005/36/EG och lämnar därför synpunkter på de delar i betänkandet som rör reglerade yrken.

Utgångspunkter avseende yrkesreglering (avsnitten 4.1, 6.3.1, 8.4.1)

Utredningen har i sina förslag bland annat utgått från skrivelser i förarbeten till lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. I förarbetena anges kriterier för uppfyllandet av *förutsättningar* för yrkesreglering. EU-rätten tar, genom bestämmelserna i såväl yrkeskvalifikationsdirektivet som proportionalitetsprövningsdirektivet, i stället avstamp i *behövligheten* av yrkesreglering och denna ska prövas utifrån tvingande mål av allmänt intresse. Kriterierna som används i utredningen är i sig välformulerade och ger en god grund för bedömning, men det finns ett behov av att lägga större tyngd vid proportionalitetsprövningsdirektivet i analyserna. En konsekvent användning av proportionalitetsbedömningen säkerställer att yrkesreglering inte går längre än vad som är nödvändigt för att uppnå dessa mål.

6.3.2 Medicinska fotterapeuter föreslås få skyddad yrkestitel

Utredningen bedömer att medicinska fotterapeuter uppfyller *förutsättningarna* för yrkesreglering. Utredningen framför bland annat som skäl för yrkesreglering att medicinska fotterapeuter har ett direkt patientansvar och utför självständigt arbete.

För att bedöma *behovet* av yrkesreglering vore det ändamålsenligt att närmare analysera aspekter såsom vilka konkreta risker regleringen avser att motverka, hur frekvent dessa risker får konsekvenser inom det nuvarande oreglerade systemet, hur den medicinska fotterapeutens ansvar förhåller sig till det som åligger exempelvis läkares, samt om det finns alternativa åtgärder som kan uppnå ett likvärdigt skydd utan att införa en formell reglering av yrket. En sådan analys är central för att säkerställa att regleringen är proportionerlig i förhållande till det allmänna intresse som ska skyddas.

Utredningen föreslår ett kvalifikationskrav på genomförd yrkeshögskoleutbildning för tillträde till yrket medicinsk fotterapeut. En reglerad utbildning utgör ett effektivt verktyg för att säkerställa att den som genomgått utbildningen besitter en viss kompetensnivå. Det är ett välfungerande sätt att främja enhetlig kvalitet inom yrkesutövningen, utan att det nödvändigtvis finns lagstadgade kvalifikationskrav för att utöva yrket. Det finns flera etablerade exempel på sådana yrken såsom arkitekt, ambulanssjukvårdare och steriltekniker, vilket illustrerar hur kompetenssäkring kan uppnås genom utbildning snarare än formell yrkesreglering. Det finns redan i dag en reglerad utbildning till medicinsk fotterapeut inom yrkeshögskolan. Tillträdeskravet är bland annat undersköterskeutbildning. Även undersköterskeutbildning är reglerad i Sverige. Yrkeshögskolan erbjuder därtill andra vidareutbildningar för undersköterskor, exempelvis inom psykiatri, palliativ vård, samt anestesi- och operationsvård. Dessa specialistkompetenser är oreglerade.

Utredningen konstaterar att yrket medicinsk fotterapeut är reglerat i 17 EU/EES-länder. Att ett yrke är reglerat i ett flertal medlemsstater kan vara en indikation på att det föreligger ett brett faktiskt behov av att skydda ett tvingande mål av allmänt intresse. Omvänt kan förhållandet att ett yrke endast är reglerat i ett fåtal länder tala för att behovet av reglering inte är lika starkt eller allmänt vedertaget. Sådana jämförelser kan därför utgöra ett relevant underlag vid bedömningen av om en nationell reglering är motiverad och proportionerlig. En närmare granskning av aktiviteterna för de fotterapeutyrken som är registrerade i EU-kommissionens databas för reglerade yrken, visar att en stor del av yrkena omfattar aktiviteter som framstår som mer avancerade än vad som omfattas av det svenska yrket medicinsk fotterapeut. De yrken som enligt informationen i databasen tycks vara jämförbara med det svenska yrket, omfattas av äldre regleringsstrukturer och har därför inte integrerats i det proportionalitetsarbete som successivt implementerats inom EU.

8.4.5 Författningsreglerad specialistkompetens för fler yrkesgrupper

Utredningen bedömer att det bör införas författningsreglerad specialistkompetens för psykologer och logopeder, tio specialiseringar för psykologer och fyra för logopeder. För att bedöma nödvändigheten av yrkesreglering även i detta fall vore det ändamålsenligt att närmare analysera vilka konkreta risker som regleringen syftar till att motverka, samt varför det nuvarande systemet inte anses tillräckligt för att hantera dessa risker. Alternativ till yrkesreglering kan exempelvis vara att bygga vidare på befintliga utbildningsstrukturer genom en reglerad påbyggnadsutbildning efter logoped- eller psykologexamen, liknande psykoterapeutexamen. En sådan akademisk examen ger fördjupning inom en specialitet, kan kombineras med klinisk tjänstgöring via arbetsgivare och är internationellt gångbar.

Ett annat mindre ingripande alternativ är att den behöriga myndigheten ges i uppdrag att beställa nationellt kvalitetssäkrade uppdragsutbildningar från universitet och högskolor. På så sätt säkerställs både enhetlig kvalitet, erkännande och internationell kompatibilitet, samtidigt som modellen är anpassningsbar och undviker nya yrkesregleringar.

9.7.2 Hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar att regelbundet ta del av fortbildning

Krav på kontinuerlig fortbildning är, förutsatt att det är obligatoriskt för att utöva ett reglerat yrke, ett kompetenskrav och införandet av sådant ska därför genomgå en proportionalitetsanalys utifrån ett tvingande mål av allmänt intresse. Det framgår inte av betänkandet vilka konsekvenser som kan uppstå om det föreslagna kravet på kontinuerlig fortbildning inte uppfylls. Om kravet är att betrakta som en förutsättning för fortsatt yrkesutövning inom ett reglerat yrke, exempelvis om legitimation eller skyddad yrkestitel kan begränsas eller återkallas vid utebliven fortbildning, bör kravet proportionalitetsprövas. En sådan prövning bör ske för varje enskilt yrke inom hälso- och sjukvården som omfattas av förslaget, i enlighet med EU-rättens krav på att inskränkningar i yrkesutövning ska vara nödvändiga, lämpliga och proportionerliga i förhållande till det allmänna intresse som avses skyddas.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Eino Örnfeldt efter föredragning av nationell samordnare Natalia Natasha Österman i närvaro av avdelningschef Jerker Dahne.

Eino Örnfeldt

Natalia Natasha Österman,
föredragande

Expedieras till:
Socialdepartementet

Kopia till:
Kommunikationsenheten
Utbildningsdepartementet, Hugo Lindgren
Utrikesdepartementet, Febe Westberg